

Examenverslag van geschiedenis havo, tweede tijdvak (2024)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

periode	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
Door de tijd heen	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'Royal Navy', (2) 'NSDAP', (3) 'Eerste Wereldoorlog', (4) 'hippies', (5) 'koningin Victoria', (6) 'East India Company'.
Vroegmoderne Tijd	2	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e eeuw' zijn tijdens het blok 'Renaissance' de kenmerkende aspecten 'De nieuwe wetenschappelijke belangstelling' en 'De hernieuwde heroriëntatie op het erfgoed van de Klassieke Oudheid' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je deze kenmerkende aspecten koppelen aan de gegevens.
	3	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Met stap II kon je het argument gebruiken dat de bron minder bruikbaar is voor het eerste hoofdstuk, omdat kapitein Newport de ware betekenis van het kruis als Christelijk symbool verzwijgt. Met stap II kon je het argument gebruiken dat de bron meer bruikbaar is voor het tweede hoofdstuk, omdat het verklaren van Jacobus als koning van het gebied duidelijk maakt dat de Engelsen het gebied willen innemen.
	4	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e eeuw' is tijdens het blok 'Reformatie' de 'Reformatie' (met de daarbij horende vervolging van protestanten) besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Door het Stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken, kon je een bronelement kiezen en aan de hand hiervan de mening van de maker vaststellen.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat een prent kan bijdragen aan snelle verspreiding van een boodschap, omdat ook mensen die niet kunnen lezen de prent kunnen begrijpen.
	5	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e eeuw' is tijdens het blok 'Reformatie' de Tachtigjarige Oorlog besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Het Britse Rijk' is tijdens het blok 'Kolonien: de Verenigde Staten' het begrip 'driehoekshandel' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.

Moderne Tijd	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e-18e eeuw' is het begrip 'rationeel optimisme' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	7	3	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e-18e eeuw' is het begrip 'absolutisme' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat Lodewijk XIV door het verplicht stellen van de aanwezigheid bij de dag van het appartement de adel beter in de gaten kan houden en invloed op ze kan uitoefenen. In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e-18e eeuw' is het begrip 'ancien régime' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de beschrijving van de grote luxe op de dag van het appartement kan leiden tot de kritiek op de scheve sociale verhoudingen van de Franse standenmaatschappij.
	8	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave zijn tekstverklaren en logisch redeneren, deze vaardigheden worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Je kon uit de tekst halen dat Solitude als wreed wordt beschreven door Lacour. Vervolgens kon je redeneren dat Lacour als familielid van plantage-eigenaren de opstand van de slaafgemaakten afkeurt.
	9	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de begrippenlijst is bij het begrip 'Industriële Revolutie' besproken hoe er een trek van het platteland naar steden ontstond om aan de arbeidsvraag te voldoen. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de leegloop van het platteland en de groei van steden zou leiden tot een scheve vertegenwoordiging in het parlement, waar de inwoners van steden kritiek op zouden hebben omdat zij (per persoon) minder vertegenwoordiging hebben dan de inwoners van het platteland.
		2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is tijdens het blok 'Gevolgen in Groot-Brittannië' de 'Reform Bill' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de begrippenlijst is het kenmerkende aspect 'de voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	10	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is tijdens het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' het begrip 'natuurrechten' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is tijdens het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' het begrip 'abolitionisme' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat het weergeven van het standpunt van de slavenhouder aantoont dat het abolitionistische doel nog niet is bereikt, waardoor de lezers bereid zullen zijn zich nog meer in te zetten voor dit doel.
	11	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. De elementen die je bij stap II kon kiezen voor de eerste bewering waren bijvoorbeeld de ziektes die uit de rivier komen en de afbeelding van de Theems als vies figuur. De elementen die je bij stap II kon kiezen voor de tweede bewering waren bijvoorbeeld de ondertitel en de bezorgde reactie van Londen op de ziektes.
	12	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is tijdens het blok 'Koloniën: India' besproken hoe de aanleg van spoorwegen bijdraagt aan modern imperialisme. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.

13	1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het aantal Britten en Indiërs in India is niet besproken tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is.
	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Met de tips uit het 'Cito-woordenboek' kon je bedenken dat het politieke doel zou gaan om macht. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat Lord Curzon zou willen voorkomen dat de Indiërs de daadwerkelijke macht van de Britten in twijfel zouden trekken.
14	4	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de begrippenlijst is het begrip 'Eerste Wereldoorlog' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je kon zetten bij het eerste gegeven, was dat een teken van leven van Britse soldaten andere Britten kan motiveren om zich ook aan te melden voor het leger. De extra denkstap die je kon zetten bij het tweede gegeven, was dat er werd voorkomen dat soldaten informatie zouden kunnen toevoegen over de slechte omstandigheden aan het front, waardoor in Groot-Brittannië de steun voor de oorlog zou dalen.
15	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is het begrip 'socialisme' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In de bijlagebundel is het kenmerkende aspect 'de rol van propaganda en moderne communicatiemiddelen' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
16	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is tijdens het blok 'Wereldoorlogen' het begrip 'totalitaire regime' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is tijdens het blok 'Wereldoorlogen' het buitensluiten van Joden besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat de maatregel Joden makkelijk herkenbaar maakte aan hun voornaam, waardoor de controle op maatregelen die bedoeld zijn om Joden buiten te sluiten makkelijker wordt.
17	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is tijdens het blok 'Wereldoorlogen' het buitenlandse beleid van Hitler en de 'appeasementpolitiek' van Groot-Brittannië besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de mening van de maker bepalen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken.
18	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je, bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'Joodse grootouders gedeporteerd naar vernietigingskampen', (2) 'terreuraanslagen van 11 september', (3) 'communistisch regime in Tsjecho-Slowakije', (4) 'val van de Berlijnse Muur', (5) 'conferentie van München', (6) 'detente'.

19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn tijdens het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de herstelbetalingen van de DDR aan de Sovjet-Unie besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn tijdens het blok 'Koude Oorlog' de politieke verhouding tussen de Oostbloklanden enerzijds en de Sovjet-Unie anderzijds besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap je hier kon zetten, was dat de Duitse wetenschappers door hun werk in de Sovjet-Unie inmiddels een belangrijke bijdrage leverden aan het versterken van het communistische blok, waardoor zij als helden worden ontvangen.
20	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is tijdens het blok 'Groeiende welvaart' besproken hoe de 'geleide loonpolitiek' bijdraagt aan de wederopbouw. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Nederland' zijn tijdens het blok 'Groeiende welvaart' de 'geleide loonpolitiek' en de economische groei vanaf de jaren '50 besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat door de groei van de economie de steun voor de geleide politiek afnam, omdat arbeiders wilden dat hun welvaart meesteeg met de economie.
21	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn tijdens het blok 'Koude Oorlog' de spanningen tussen het Westen enerzijds en het Oostblok anderzijds besproken en is tijdens het blok 'Ontstaan BRD en DDR' het begrip 'Berlijnse Muur' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is tijdens het blok 'Groeiende welvaart' het begrip 'Dolle Mina' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
23	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het verzet van de punkbeweging tegen het kapitalisme is niet besproken tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is.
24	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn tijdens het blok 'Wereldoorlogen' het begrip 'totalitair regime' en het bijbehorende kenmerkend aspect 'het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme'. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de mening van de maker bepalen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Nederland' is tijdens het blok 'Veranderingen' het begrip 'digitale revolutie' besproken. Met behulp van stap II van het Stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
25	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is tijdens het blok 'Veranderingen' het verzet tegen meer Europese samenwerking besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. Vervolgens kon je de mening van de maker bepalen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. De elementen die je bij stap II kon kiezen waren bijvoorbeeld de ruzie tussen de brandweermannen en het in de auto blijven zitten van de brandweermannen.

	26	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is tijdens het blok 'Hereniging van Duitsland' besproken dat Duitsland in 1990 wordt herenigd. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		69		

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	3	4%
II	48	70%
III	15	22%
IV	3	4%
	69	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 96% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.